

Lívið sigrar í Deyðamannadali

Annað prosaverkið hjá Williami Heinesen er kollektiva skaldsögan „Noatun“, sum sigst at vera skyld við „Fiskerne“ eftir Hans Kirk. Hetta er næsta greinin hjá Jógvani Isaksen, bókmentafrøðingi, í greinarøðini um skaldskap William Heinesens

William Heinesen, rithøvundur

Jógvan Isaksen

„Noatun“ frá 1938 er iva-
leyst tann mest jarðbundna
av skaldsögnum hjá Will-
iam Heinesen, við minni
av mytu og meira av reali-
smu enn hinar bókurnar.
Baksýnið og partur av
íblástrinum eru niðurstet-
bygdimar frá 19. öld og
tráðalógin frá 1894 og
seinna. Nú var endiliga ein
møguleiki hjá ognarleys-
um at bróta upp úr nýggi-
um og á tann hátt gerast
ein ikki akkurát bóndur,
so í hvussu er traðarmenn.
Eitt bæði kærkomið og
neyðugt íkast aftrat útróð-
inum og skipsfiskiskapi-
num.

Ætlanin var, at William
Heinesen og Heðin Brú
skuldu skriva annaðhvørt

kapittul, men Heðin Brú
hevði so nógv um at vera,
at hann ikki setti penn á
blað. Kortini var hann
góður í ávikum og mundi
frá sínum ferðum sum
landbúnaðarráðgevi kenna
land og fólk betur enn
mangur annar. Tá ið Will-
iam Heinesen - einsamallur
- hevði skrivað „Noatun“,
bjóðaði hann Heðini Brú
at standa sum meðhövund-
ur, men tað vildi hesin
ikkí. Helt seg ikki hava
uppiðrið tað.

Sperdur bóndi

Lagt verður fyrri við at
sýna lesaranum eina ræð-
andi náttúru, sum tykist
kveikt við lívi og hvørs
ætlan er at týna tey mann-
abørnini, sum hava vágað
at sett bógv í Deyðamann-
adali - ella Noatun, sum
skúlalerarin nevnr tað
nýggja býlið. Fyrsta hend-
ingin, sagt verður frá, er
omanlop á nátt, har ein
stórur steinur fer ígjøgnum
skjöldurin á einum av
teimum nýbyggdu húsunum
og knúsar songina. Lukk-
utið er eingin inni, men
tilburðurin fær nokur av
niðurstetfólkunum at

rýma úr dalinum. Náttúran
er ræðandi og setur mark
fyrri hvussu og nær, men
aftrat henni koma illviljað-
ir bóndur og sakførarar -
og so fátæktin.

Nókur so serlig hend-
ingagongd - ella plot - er
ikkí í „Noatun“. Skaldsög-
an ger mest burtur úr at
lýsa viðurskiftini ímillum
niðurstetfólkini, meðan
tey stríðast fyrri at skapa
liviliga kor á tí nýggja bý-
plássinum. Frásagnartíðin
er umleið tvey ár. Lagt
verður fyrri í miðjum sep-
tember, tá ið menninir
koma aftur úr Íslandi, og
móti endanum sigur Sig-
vard bóndi við Niels Petur,
sum er oddamaður hjá
noatúningum, at tey hava
búð í Deyðamannadali í
sløk tvey ár, og fyra fólk
eru deyð hesa tíðina. At
Sigvard bóndi ikki er feg-
in um tráðalógina sæst av,
at hann brúkar tað gamla,
óhugnaliga navnið um
búplássid, og at hann
dregur fram, hvussu nógv
eru deyð.

Hvussu kroystan Sig-
vard bóndi kennir seg av
nýggju tíðini sæst av svar-
inum til Niels Petur, tá ið

hesin vil vita, um bóndin
ætlan at reka niðurstet-
fólkini úr dalinum:

„Jeg? Ak. Gud hjælpe
os, Niels Peter, hvad kan
det nytte at jeg vil noget?
Det er ikke min vilje, der
råder. Det er de høje herr-
er i godsbestyrelsen og
staten. De har åbenbart
rottet sig sammen om at
gøre os bønder overflød-
ige - vi, der er kernen af
folket, vi der har holdt de
gamle, gode sæder og
skikke og kæmpeviserne
og kulturen i hævd!“

Tað drýpur av særðari
sjálvkenlu úr orðunum
hjá Sigvardi bónda. Hann
gerst umboð fyrri tann í
öldir næstan altvaldandi
bóndan, sum knappiga
fólar seg afturútsigldan og
orkymlaður ikki rættliga
veit, hvi og hvussu hetta
er komið í. Haraldur bóndi
í „Blæsende Gry“ var í
somu støðu, og hann og
húskið fingi eina syndar-
liga lagnu. (Annars snýr
„Tað stóra takið“ hjá tí
ætlaða meðhövundanum,
Heðini Brú, seg nettupp
um hetta umskiftið í før-
oyska samfelagnum).

Drápsmaður í Noatunum
Frásøgnin í „Noatun“ fer
mótsætt „Blæsende Gry“
beint í krovíð á hending-
inum: *never a dull mo-
ment*. Har „Blæsende
Gry“ er á tremur av orða-
skiftum um livsáskoðan
og trúgv, visir „Noatun“
yvirhovur bara, hvat ið
fólk í roynd og veru gera.
Tað eru ikki orðini, tað
ræður um, men gerðirnar.

Hóast *intrigen* ikki er
tann mesta, so er bókin
kortini hendingarík. Ein
ung, viðbrekin kvinna
missir mannin, knappiga
kemur beigi hjansara,
sum hevur verið burturi í
útlondum í mong Harrans
ár og vil bógva í nýggju
bygdini, Niels Petur,
hevur siglt við ho-
num fyrri mongum
árum síðani, og tá
ið tað haraftrat
visir seg, at hann
hevur nógv mikið
av peningi, so
halda fleiri, at tað
er lagamanni.
Pengarnir bliva
eisini í fittan mun
brúktir til frama
fyrri bygdina.

Ein kvinna
syndast kortini
inn á, at hann
flytir saman við
einkjuni, men tað
er mest óvund, og

sama kvinnan stingur
síðani av til eitt av stór-
plássunum, so hon kann
fáa eitt stuttligari liv.
Seinni, tá ið stuttleikin er
av, gerst hon limur í Frels-
unarherinum. Maðurin við
pengunum visir seg at
vera bæði dráps- og ráns-
maður og verður handtikin
av sýslumanninum, men
ávegis um tað vandamiklu
rásina um fjallið eydnast
tað honum at koppa seg á
sjógv. Átta dagar seinna
verður hann funnin drukn-
aður.

Nú kemur ein ring tíð
fyrri bygdina, mótbúrdurin
er stórur og glottarnir fáir,
men Niels Petur og hini
halda treisk áfram at stríð-
ast, tí tey siggja sær onga
aðra leið. Við søgulok
tykjast tey at vera komin
ein fittan tein, og tað er
skaldsøguni líkt, at hon
endar við gráti frá einum
nýføðingi: „Inde fra huset
lød der en spæd, men ilter
gråd“. Liv og deyði rætta
hvørjum øðrum hondina.

Puntutur handelsmaður
Serskoltar og lógnir snigl-
ar tróta heldur ikki full-
komiliga, hóast tað er
minni av hesum slagnum
enn í skaldskapinum ann-
ars. *Mikkjal Hestahopp* er
ein av hesum, stuttur og
breiður og loðin, tað er
líkasam hann er settur
saman av tveimum ella
fleiri avskornum monnum.
Mikkjal er innanhokin og
tolir illa, at tú sigur nakað
við hann, og bæði í
útsjón og lyndi er
hann ikki ólíkur
Krabba-
kong-
inum

í „De fortabte Spille-
mænd“.

Er onkur í skaldskapi-
num hjá Williami Heine-
sen í puntutum klæðum,
so er okkurt ivasamt við
viðkomandi. Soleiðis er
eisini í hesum føri. Óli
Ørnberg gongur í puntut-
um riðibuksum og hevur
nógvar ætlanir um stórt
ríkíðomi - helst uttan stríð
og strev. Hann er farin á
húsagang, hevur ringt orð
á sær millum handelsfólk
og er tískil endaður sum
niðurstetumaður í Noatun,
men hevur ikki bindindi at
stöðast og ferðast mest
ímillum. Ein av ætlanum
hansara er at leita eftir
vrakinum av skipinum
„Jernvaagen“, sum skal
liggja í Skipaurðini. Her
verður greiðliga sipað til
„Norske Løve“, sum fórst
í Lamba nýggjárstaftan
1707, og sum menn fleiri
ferðir hava leitað eftir.
Visan „Norske Løve“
verður eisini kvøðin av
noatúningum.

Ein meira professionelt
ivasamur maður er Didrik-
sen sakførari. Hann er í
øllum portum og ongum,
bara hann fær pengar fyrri
tað. Tá ið avtornar er hann
einans í egnum parti, og
tað stendur monnum -
eisini sýslumanninum -
dyrt at koma í hóslag við
hann. Hetta slagði av
sjálvsöknum og samvitsk-
uleysum sakførara gongur
aftur í øllum skaldskapi-
num, og so eru flestir
teirra eisini konslar - aloft-
ast portugísiskir!

Onkustaðni í Eystur- oyinni

Bygdina Noatun
hevur høvund-
urin smíðað,
men hann
hevur felt

Hesa mynd av
Williami hevur
sonurin
Zacharias gjørt